

Departementaal vertrouwelijk

Tweede Kamerverkiezing met inachtneming van covid-19

Inleiding

- De inzet is om de TK-verkiezing zo te organiseren dat het veilig is voor kiezers en voor (de ca 70.000) stembureauleden/tellers (grotendeels vrijwilligers);
- De *Tijdelijke wet verkiezingen covid-19* bevat basismaatregelen (veilige afstand, hygiëne, verhoging aantal volmachten en stembureaus voor alleen bewoners zorginstellingen). Deze wet wordt naar alle waarschijnlijkheid op 3 november a.s. aanvaard in EK en treedt dan in werking voor de herindelingsverkiezingen van 18 november a.s.;
- Gemeenten hebben € 30 miljoen extra gekregen om de TK-verkiezing te organiseren.

Tweede Kamer wil meer dan basismaatregelen

- TK vindt basismaatregelen niet voldoende en wil meer. Dit is ingegeven door met name vrees dat kiezers niet naar de stemlokalen zullen (willen) komen door angst voor o.a drukte. TK wil daarom (3 moties die bijna met algemene stemmen zijn aangenomen):
 - > Meer stemlokalen dan bij TK-verkiezing van 2017;
 - > Briefstemmen voor kwetsbare kiezers;
 - > Vervroegd stemmen in de dagen voor de verkiezingsdag (17 maart 2021).
- Om tegemoet te komen aan de wensen van de TK is een tweede (spoed)wet nodig.

Op welke wijze wil BZK invulling geven aan wensen van Tweede Kamer

- Alles op alles zetten om aantal stemlokalen op peil te houden. Meer stemlokalen dan in 2017 is waarschijnlijk niet haalbaar. Ondersteuningsteam gevormd om gemeenten te helpen bij vinden geschikte stemlokalen.
- Briefstemmen voor kiezers van 70 jaar en ouder. Dat zijn 2,4 mln kiezers. Deze kiezers zijn volgens RIVM (gebaseerd op internationaal onderzoek) generiek kwetsbaar voor covid-19. Deze kiezers zijn niet verplicht per brief te stemmen. Kunnen ook volmacht geven of in stemlokaal gaan stemmen.
- Vervroegd stemmen op maandag 15 en dinsdag 16 maart in alle gemeenten in enkele stemlokalen (hoe groter de gemeente hoe meer stemlokalen) die open zijn van 08.00 uur tot 18.00 uur. Vooral bedoeld voor kiezers (volwassenen vanaf 18 jaar) die kwetsbaar zijn voor covid-19. Dat zijn kiezers met zogenoemde onderliggende ziektes.
- Tellen van de stemmen gaat, omdat ook het tellen op 1,5 meter afstand moet plaatsvinden en omdat in deel van de stemlokalen (te klein) niet kan worden geteld, (veel) langer duren dan anders. Daarom moet de termijn voor het vaststellen van de uitslag worden verruimd van 8 naar 13 dagen. Deze verruiming is op zichzelf niet nieuw, want ook opgenomen in voorstel tot wijziging van de Kieswet dat al is ingediend bij TK.

BZK is van mening dat dit pakket aan maatregelen haalbaar en uitvoerbaar moet kunnen zijn voor gemeenten.

- Briefstemmen voor 70+ is af te bakenen groep. Gemeenten hoeven geen aanvraagproces in te richten (dat administratief zeer belastend zou zijn). Groep kiezers is homogeen. Voorlichting en uitleg over briefstemmen kan dus heel gericht specifiek op deze groep kiezers worden gericht.
- Vervroegd stemmen in stemlokalen beperkt tot 2 dagen en tot enkele stemlokalen. Dus last om extra stemlokalen en stembureauleden te vinden is beperkt. Termijnen voor het aanvragen van bijv. een vervangende stempas worden vervroegd naar vrijdag.
- Sommige partijen, waaronder de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken, hebben de voorkeur voor een scenario waar alle kiezers een briefstem uitbrengen. Gemeenten zien hier een voordeel dat minder stemlokalen kunnen worden ingericht en/of deze alleen open zijn om een briefstem af te geven.
- Daar is niet voor gekozen om meerdere redenen. Een dergelijk scenario vergt uitstel van de verkiezing met ca 4 á 5 weken. Die tijd is nodig om briefstembescheiden bij 13,5 mln kiezers te kunnen bezorgen en om de briefstemmen op tijd bij de briefstembureaus te kunnen krijgen. De dag van kandidaatstelling vervroegen met ca. 4 á 5 weken is een andere optie, maar leidt ertoe dat politieke partijen al hun processen rond kandidaatstelling met dezelfde periode

Departementaal vertrouwelijk

moeten vervroegen. De eerste termijn (registratie aanduiding) loopt dan begin december af (tijdige wetgeving niet realistisch).

- Een verkiezing waarbij alle kiezers per brief stemmen is bezien vanuit de waarborgen die gelden voor het verkiezingsproces een zeer vergaande stap die majeure kwetsbaarheden introduceert;
- Aan briefstemmen kleven risico's die, zeker als de kiezer geen andere optie heeft, niet moeten worden onderschat. Niet alleen is het stemheim en de stemvrijheid van de kiezer niet te waarborgen (zoals dat wel kan in het stemlokaal), het heeft ook het risico van het onderscheppen van briefstembescheiden waardoor een ander dan de kiezer de stem uit kan brengen.
- Tot nu toe heeft geen enkel ander land als gevolg van covid-19 de stap genomen om een verkiezing te houden waarin alleen per brief wordt gestemd. Er zijn wel (veel) landen die briefstemmen als een vorm van vervroegd stemmen hebben. En er zijn landen, bijvoorbeeld recent Duitsland bij regionale verkiezingen, die ouderen (vanwege de kwetsbaarheid voor covid-19) oproepen om per brief te stemmen in plaats van de gang naar het stemlokaal te maken.

▼ Hoe staan de gemeenten (VNG) tegenover de aanvullende voorstellen

- Op donderdag 29 oktober vindt er bestuurlijk overleg plaats met de VNG. In de ministerraad vindt hier mondelinge terugkoppeling over plaats.
 - De gemeenten hebben eerder zorgen geuit over de uitvoerbaarheid in de stapeling van maatregelen en het briefstemmen voor iedereen als een wenselijke optie benoemd.
 - Ook het aantal stemlokalen op peil houden, laat staan verhogen, is een aanhoudend aandachtspunt.
 - Verwachting van gemeenten is dat vrijwilligers zich terugtrekken, omdat er geen garantie is dat kiezers met klachten worden geweerd uit stemlokalen. Een gebrek aan stembureauleden en/of tellers is een belemmering voor de organisatie van de verkiezing;
 - Vrees dat (deel van de) kiezers niet naar stemlokalen willen komen vanwege besmettingsgevaar.
-

Is met de aanvullende maatregelen (die TK wenst) gegarandeerd dat TK-verkiezing op 17 maart 2021 kan plaatsvinden

- Alles wordt er op gericht om de verkiezing te houden op 17 maart a.s.. Met het voorgestelde pakket worden maatregelen getroffen om veilig te kunnen stemmen en worden kiezers op verschillende manieren gefaciliteerd om hun stem uit te brengen (in stemlokaal, via volmacht, vervroegd stemmen, of per brief)
- Zolang voor het overgrote deel van de kiezers de gang naar het stemlokaal mogelijk is, kan de verkiezing worden georganiseerd met de maatregelen die nu zijn voorzien. Mits uiteraard er voldoende stembureauleden/tellers zijn. Als het aantal vrijwilligers terugloopt kunnen (gemeentelijke) ambtenaren worden ingezet voor dit werk;
- Voor kwetsbare kiezers zijn er alternatieven voor de gang naar het stemlokaal zijnde: briefstemmen (kiezers 70+) en geven van volmacht (kan zelfs nog op de verkiezingsdag zelf);
- Vervroegd stemmen geeft optie om drukte op de verkiezingsdag enigszins te ontlopen.

Indien covid-19 maatregelen dusdanig zijn (bijvoorbeeld bij zogenoemde volledige lock-down) dat het overgrote deel van de kiezers de gang naar het stemlokaal **niet** kan maken dan is het aanvullende pakket maatregelen niet voldoende om iedereen te kunnen laten stemmen. Dan zullen de verkiezingen moeten worden uitgesteld totdat de covid-19 omstandigheden dusdanig zijn dat het overgrote deel van de kiezers de gang naar het stemlokaal kan maken.
